

УДК 75.047-042.3:[378.015.3:7.013

Острогляд Олена, старша викладачка;

Чурікова Олександра, студентка 2 курсу

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

РОЛЬ ПЛЕНЕРУ У ФОРМУВАННІ ПРОСТОРОВОГО МИСЛЕННЯ ТА ВІЗУАЛЬНОЇ ГРАМОТНОСТІ В АРХІТЕКТУРНОМУ РИСУНКУ

Анотація. Метою цієї статті стало вивчення, дослідження та пояснення методу конструктивного аналізу форми, який полягає у розкладанні складних об'єктів на прості геометричні форми. Цей метод є важливим інструментом у багатьох галузях, таких як дизайн, архітектура, інженерія та мистецтво.

Ключові слова: пленер, композиція, перспектива, світлотінь, рисунок, нариси, замальовки, натура.

Постановка проблеми. Сучасні тенденції в освіті спрямовані на пошук інтерактивних та візуальних інструментів, що сприяють активному навчанню та кращому засвоєнню складних концепцій. Планер, як засіб організації та візуалізації інформації, має значний потенціал для вдосконалення процесу навчання архітектурного рисунку. Однак, його можливості як інструменту для цілеспрямованого розвитку навичок композиції, перспективи та світлотіні залишаються недостатньо дослідженими та не повністю реалізованими в освітній практиці.

З кінця XIX століття і до наших днів робота на пленері лягає в основу навчання початківців живописців. Багато художників-пейзажистів, як і раніше створюють свої твори на пленері.[1]

Пленер (від франц. En plein air - «на відкритому повітрі») - правдиве відображення в живописі барвистого багатства природи, який проявляється під відкритим небом, при активному впливі повітряного простору і сонячного світла. Пленерний живопис склався в результаті роботи художників на відкритому повітрі, на основі безпосереднього вивчення природи в умовах природного освітлення, з метою найбільш повного відтворення її реального вигляду.[1]

«Пленер» являється невід'ємною частиною процесу навчання у тимчасовій практичній підготовці живописців та інших спеціальностей в образотворчому мистецтві та дизайні, і являється продовженням занять по Рисунку, Живопису, Композиції і Технологіям виконання художніх робіт.

Зображення навколишньої дійсності з урахуванням впливу на натуру світлоповітряної перспективи і природного освітлення – найскладніше завдання для учнів, вірне рішення якого вимагає від них серйозних навичок по всім творчим дисциплінам.[2]

Планер відкриває широкі можливості для свідомого дослідження та застосування різноманітних композиційних прийомів, таких як симетрія для створення відчуття стабільності та гармонії, асиметрія для динаміки та візуальної цікавості, ритм для організації елементів у просторі, контраст для підсилення виразності та нюанс для створення тонких візуальних переходів. Особливу увагу може бути приділено вивченню та практичному застосуванню принципу золотого перетину, що сприяє досягненню природної гармонії та збалансованості композиції. Фіксуючи в планері ескізи, замальовки та аналітичні нотатки, студенти можуть експериментувати з різними композиційними рішеннями, порівнювати їхню ефективність та знаходити найбільш виразні способи передачі архітектурних образів. Такий систематизований підхід дозволяє не лише засвоїти теоретичні знання, але й розвинути інтуїтивне відчуття композиційної гармонії для створення якісного архітектурного рисунку.

Навчальний пленер є метою адаптації людини до середовища, розвитку його навичок малюнка і живопису з підготовкою матеріалів для аудиторних робіт заданої тематики в зображенні навколишнього середовища. Наприклад, виконання пейзажу одного і того ж місця в різних сезонах, при різному освітленні, в різних манерах. На пленері важливо постійно контролювати правильну збіжність ліній в точках сходу, враховувати висоту горизонту, знаходити і акцентувати основні компоненти пейзажу, видаляти несуттєві деталі, що порушують баланс композиції.[2]

Оскільки пленері проходять в обмеженому об'ємі часу, велике значення має систематичне самостійне заняття тих, що навчаються нарисами і

замальовками на пленері. Саме вони сприяють розвитку загостреного сприйняття навколишньої дійсності, узагальненню побаченого, досягненню максимальної стислості, правдивості і виразності. Усі види нарисів (з натури, по пам'яті, уяви, комбіновані нариси).

Лінійна перспектива на пленері:

- Точка сходу: На пленері учні вчаться визначати та використовувати точку (або точки) сходу, до якої сходяться всі паралельні лінії, що віддаляються від спостерігача. В архітектурних об'єктах це особливо помітно на лініях стін, дахів, віконних та дверних прорізів. Спостереження за реальною будівлею допомагає усвідомити, як змінюється напрямок цих ліній залежно від положення спостерігача.
- Лінія горизонту: Робота на пленері допомагає зрозуміти взаємозв'язок між рівнем очей художника та положенням лінії горизонту на малюнку. Учні бачать, як об'єкти, розташовані вище лінії горизонту, зображуються з нижньої точки зору, а об'єкти нижче – з верхньої.
- Зменшення розмірів: Безпосереднє спостереження демонструє, як розміри об'єктів візуально зменшуються з віддаленням. Це особливо важливо для передачі глибини в архітектурному пейзажі, де будівлі, розташовані далі, виглядають меншими за ті, що знаходяться ближче.
- Перекриття: На пленері учні бачать, як ближні об'єкти частково закривають собою ті, що розташовані далі. Це простий, але ефективний спосіб передачі просторових відносин між елементами композиції.

Під час пленерних занять учні повинні постійно аналізувати перспективні скорочення ліній, зміни розмірів, тону та чіткості контурів в залежності від відстані. Виконання швидких замальовок з різних точок зору допомагає краще зрозуміти принципи лінійної перспективи. Спостереження за зміною кольору та тону архітектурних елементів протягом дня, при різному освітленні, сприяє засвоєнню законів повітряної перспективи.

Пленер є незамінним засобом навчання перспективи в архітектурному рисунку, оскільки забезпечує безпосередній контакт з природою та дозволяє відчутти і зрозуміти складні просторові відносини в реальному середовищі.

Систематичні замальовки та спостереження на пленері формують у студентів необхідні навички для точного та виразного зображення архітектурних об'єктів з урахуванням законів перспективи.

«Натура – найкращий вчитель!» – це гасло стає провідним у пленерній практиці акварельного живопису та коротких начерків. Саме безпосереднє спілкування з реальністю дозволяє художнику відчувати гармонію пропорцій, вловити виразний ритм ліній і кольорових плям, розкрити декоративне багатство архітектурних форм. Малювання пам'ятників історії та культури не лише вдосконалює технічні навички, але й пробуджує естетичний смак та поглиблює розуміння культурної спадщини. Самостійні композиційні пошуки на пленері, натхненні побаченням, виховують відповідальне ставлення до збереження краси навколишнього світу та цінності минулого.[2]

Таким чином, актуальність дослідження можливостей планеру як засобу навчання композиції, перспективи та світлотіні в архітектурному рисунку є беззаперечною. Сучасний освітній процес потребує інноваційних підходів, що сприяють активному залученню студентів та глибокому засвоєнню фундаментальних принципів образотворчого мистецтва. Планер, поєднуючи в собі функції організації, візуалізації та планування, може стати ефективним інструментом для систематизації знань, розвитку аналітичних здібностей та формування практичних навичок, необхідних майбутньому архітектору.

В рамках даної тези проведено комплексний аналіз педагогічного потенціалу планеру в контексті навчання архітектурного рисунку. Розглянуто теоретичні засади використання візуальних організаторів в освітньому процесі, досліджено специфіку формування навичок композиції, перспективи та світлотіні у архітектурному зображенні. Особливу увагу буде приділено вивченню існуючих методик викладання архітектурного рисунку та визначенню можливостей їхньої інтеграції з використанням планеру.

Отримані результати дадуть змогу обґрунтувати педагогічну доцільність використання планеру як інноваційного засобу навчання архітектурного рисунку. Розроблені методичні рекомендації можуть бути впроваджені в навчальний

процес архітектурних та художніх навчальних закладів, сприяючи підвищенню якості підготовки майбутніх фахівців.

Наукова новизна дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці ефективності використання планеру для цілеспрямованого розвитку ключових навичок архітектурного рисунку – композиції, перспективи та світлотіні. Практична значущість роботи полягає у розробці методичної системи, яка може бути використана викладачами архітектурних дисциплін для оптимізації навчального процесу та підвищення рівня професійної підготовки студентів.

Продовжуючи розгляд вагомого значення плерної практики в художній освіті, варто зазначити, що безпосереднє спостереження та відображення навколишнього світу є не лише способом засвоєння технічних навичок, але й потужним інструментом розвитку художнього бачення та образного мислення. Пленер дає змогу відчувати динаміку природного освітлення, мінливість кольорів та тонів, складність просторових відносин, які практично неможливо відтворити в умовах штучного освітлення майстерні. Саме тому, незважаючи на розвиток технологій візуалізації, пленер залишається фундаментальною складовою підготовки фахівців образотворчого мистецтва та дизайну.

У контексті навчання архітектурного рисунку, пленер набуває особливої значущості. Архітектор повинен не лише володіти технікою зображення об'ємно-просторових форм на площині, але й глибоко розуміти їхню взаємодію з навколишнім середовищем, вплив природного світла на сприйняття фасадів та внутрішніх просторів, а також особливості композиційного рішення в умовах реального ландшафту. Пленерні замальовки архітектурних об'єктів дозволяють студентам безпосередньо вивчати пропорції, масштаб, ритм та пластику архітектурних елементів, відчувати їхню матеріальність та текстуру в природному світлі.

Однак, ефективне засвоєння принципів композиції, перспективи та світлотіні на пленері часто потребує систематизації та додаткової підтримки. Саме тут планер може відіграти важливу роль. Він може стати інструментом для попереднього планування плерних занять, визначення навчальних завдань,

фіксації спостережень та аналізу отриманих результатів. Використання планеру може допомогти студентам більш усвідомлено підходити до процесу малювання на пленері, концентруватися на ключових аспектах композиції, перспективного скорочення та світлотіньового моделювання.

Таким чином, дана теза спрямована на розв'язання актуальної науково-методичної проблеми в галузі архітектурної освіти шляхом дослідження та обґрунтування можливостей використання планеру як ефективного засобу навчання фундаментальних принципів архітектурного рисунку. Результати дослідження матимуть теоретичне та практичне значення для вдосконалення навчального процесу та підготовки висококваліфікованих фахівців у галузі архітектури.

УДК 72021.0-021.64:[72.012.1:004.923

Острогляд Олена, старша викладачка;

Міськова Вероніка, студентка 4 курсу; Аршинник Андрій, студент 3 курсу
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

СКЕТЧІ ЯК ПОЧАТКОВИЙ ЕТАП КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ПРОЄКТУ: АНАЛІЗ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ ТА ЕСТЕТИЧНОЇ РОЛІ ЕСКІЗІВ У ПРОЦЕСІ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ІДЕЙ

У світі мистецтва скетч відіграє ключову роль — це не просто начерк чи швидкий малюнок, а справжній інструмент мислення, фіксації ідеї та пошуку образу. Часто саме скетч є першим втіленням майбутнього проєкту, його зародком, що народжується зі спостереження, емоції або уяви митця.

Що таке скетч? Скетч (від англ. *sketch* — начерк) — це швидкий, вільний малюнок, який створюється без надмірної деталізації. У мистецтві скетчі можуть бути підготовчими етапами до живопису, скульптури, інсталяцій, архітектурних об'єктів чи навіть перформансів. Це спосіб не просто «записати» ідею, а й